

Gäller för: Barnmorskemottagning och gynekologi

Giltig från: 2024-06-13

Innehållsansvar: Karin Jerhamre Sund, (karje1), Överläkare

Giltig till: 2026-06-13

Granskad av: Flera granskare finns - se eftersättsblad

Godkänd av: Maria Gjertsen, (marem2), Regionområdeschef

Kombinerade hormonella metoder, barnmorskemottagningar VGR

Förtydligande: Förutom för kvinnor gäller riktlinjen för andra personer som önskar förebygga egen graviditet.

Förändringar sedan föregående version

Regionaliserad riktlinje för barnmorskemottagningar i VGR.

Utförande

Inledning

Tillgängliga kombinerade hormonella metoder är piller, plåster eller vaginalring. Dessa verkar främst genom ovulationshämning. Effektiviteten är hög vid konsekvent intag men är beroende av compliance. Risken för graviditet är ökad vid längre paus än sju dagar. Långcykelbehandling, se nedan, ökar ofta compliance och effektivitet.

Användare som önskar blöda regelbundet kan dock pausa eller ta placebotabletter fyra till sju dagar per månad, se FASS. Fertiliteten återkommer snabbt efter utsättning.

Allvarliga biverkningar är sällsynta, noggrann anamnes inklusive hereditet minimerar riskökningen. Vid nyförskrivning följs i första hand Läkemedelsverkets rekommendation om att välja monofasiskt preparat med levonorgestrel eller norgestimat. Bedömer förskrivaren att compliance förbättras om annat preparat väljs enligt patientens önskemål, kan det önskade preparatet dock förskrivas i stället.

Bedömningen dokumenteras.

Positiva hälsoeffekter

- Minskad menstruationsmängd och därmed minskad risk för anemi.
- Minskad menstruationssmärta.
- Möjlighet till blödningsfrihet eller glesa blödningar med långcykelbehandling.
- Minskade besvär vid endometrios.
Frånvaro av ovulationssmärta och minskad mängd funktionella ovarialcystor.
- Minskade besvär av PMS och andra menscykelrelaterade problem.
- Minskade besvär med akne.
- Minskad risk för extrauterin graviditet.
- Minskad risk för salpingit.
- Minskad förekomst av benigna brösttumörer.
- Minskad risk (ca 50%) för ovarialcancer, kvarstår även efter avslutad behandling.
- Minskad risk (ca 50%) för endometriecancer, kvarstår även efter avslutad behandling.
- Minskad risk (ca 20%) för colorektal cancer, kvarstår även efter avslutad behandling.

Kontraindikationer

- Anamnes på venös tromboembolism (VTE), dvs trombos i arm, ben, mesenterium eller lungemboli eller cerebral sinustrombos.
- Trombofili, såsom antitrombinbrist, protein C-brist, protein S-brist, APC resistens (faktor V Leiden), protrombingenpolymorfism, lupus antikoagulans, antifosfolipidsyndrom.
- VTE hos förälder eller syskon, oavsett ålder och orsak (Obs! retinalvenstrombos är inte VTE).
- Bröstcancer, aktuell eller tidigare.
- Inflammatorisk tarmsjukdom (Morbus Crohn, ulcerös colit), med återkommande skov. Om inga skov under längre tid kan förskrivning ske efter läkarbedömning.
- Tidigare artärtrombos, TIA, stroke, angina pectoris, hjärtinfarkt
- Hjärtsjukdom, inklusive hjärtklaffsjukdom, som innebär ökad risk för VTE.
- Diabetes plus rökning, kärlkomplikationer, ålder >35 år eller andra riskfaktorer.

- Fetma: Vid nyförskrivning BMI >30 och vid fortsatt förskrivning BMI >35
- Hypertoni
- Blodtryck som stiger till >140/90 efter insättning av kombinerad metod
- Mycket uttalade varicer
- Migrän med fokala neurologiska symtom (aura), sjufaldig riskökning för stroke
- Familjär hyperlipidemi
- Aktiv leversjukdom eller levercirrhos (Obs, ej genomgången eller pågående kronisk Hepatiet B eller C)
- SLE
- Akut intermittent porfyri
- Postpartum <sex veckor
- **Två eller flera av följande:** rökning, ålder >35 år, okomplicerad diabetes, reumatoid artrit, icke-familjär hyperlipidemi, hjärtinfarkt/stroke hos bror eller far vid <55 års ålder, hjärtinfarkt/stroke hos mor eller syster vid <65 års ålder

Tillstånd som fordrar speciell uppmärksamhet

- Epilepsi och antiepileptika, se [Antikonception vid epilepsi](#)
- Andra mediciner (se [Interaktioner | Janusmed \(sll.se\)](#)) och naturpreparat (t ex johannesört)
- Inflammatorisk tarmsjukdom med lång tids frihet från skov, förskrivning kan ske efter läkarbedömning
- Långa flygresor: stödstrumpor, aktivera underben och fötter ofta, röra på sig ofta

Negativa hälsoeffekter, allvarliga

- Ökad risk för VTE, inklusive lungemboli (se nedan)
- Ökad risk för arteriell trombos, propporsakad stroke och hjärtinfarkt
- Blodtrycksstegring
- Liten ökad relativ risk, men låg absolut risk, för bröstcancer
- Liten ökad risk för cervixcancer, kvinnor med tidigare dysplasi eller mikroinvasiv cervixcancer kan förskrivas kombinerad metod

Andra negativa hälsoeffekter

- Biverkningar som kan bero på den östrogena komponenten; illamående, bröstspänning, vätskeretention, ökad flytning, accentuering av migrän.
- Biverkningar som kan bero på den gestagena komponenten; illamående, bröstspänning, huvudvärk, nedstämdhet, irritabilitet, minskad sexlust, acne, ökad aptit och viktökning.

Om venös tromboembolism

Risken för VTE hos en frisk kvinna i fertil ålder är ca 2/10 000 och år. Användning av kombinerad metod medför en riskökning till 4–8/10 000. Risken för VTE är störst under de första tre månaderna av användningen. **Denna risk uppstår igen efter uppehåll.**

Misstanke om arteriell eller venös trombos vid följande, till medicinsk akutmottagning utan dröjsmål:

- svullnad, värk och/eller missfärgning i ett ben eller en arm
- plötsligt insättande andningssvårigheter
- talsvårigheter
- förlamning och/eller sensibilitetsnedsättning
- bröstsmärta
- svår, plötslig huvudvärk, eventuellt med illamående/kräkningar

Patienten ska alltid upplysa sjukvårdspersonal om användning av kombinerat medel när hon söker vård, inklusive vid risksituationer för VTE, såsom kirurgi, immobilisering och uttalad dehydrering.

Preventivmedlet bör inte sättas ut, utan antikoagulantia bör i stället sättas in, under perioden med riskökning.

Om cancer

Egen aktuell eller tidigare bröstcancer utgör kontraindikation för kombinerat medel. För övriga, inklusive kvinnor med hereditet för bröstcancer, bedöms nyttan överväga den relativa riskökningen, då den absoluta risken är så låg, [Angående förskrivning av hormonella preventivmedel till kvinnor med stark ärftlighet för bröstcancer, SFOG](#)

Användning av kombinerat medel är förenat med liten riskökning för cervixcancer, men mekanismen är ännu okänd, liksom om effekten kommer att kvarstå när större andelen av befolkningen är HPV-vaccinerad. Vaccination och regelbundet deltagande i GCK medför en betydligt minskad risk att insjukna i cervixcancer.

Om den totala effekten av kombinerad hormonell antikonception på risken för alla former av cancer analyseras, finner man en neutral eller minskad risk.

Vid förskrivning

- Vid nyförskrivning mäts blodtryck före insättandet, efter 3–6 månader och därefter med 1–2 års intervall. Blodtryck på annan vårdinrättning eller apotek godkänns.
- Avråd från ”p-pillervila” på grund av risk för oönskad graviditet och tillfälligt ökad risk för VTE.
- Rekommendera kvickstart efter att graviditets uteslutits
- Rekommendera långcykelbehandling för alla som inte specifikt önskar blöda regelbundet. Även fördelaktigt för kvinnor med huvudvärk, dysmenorre eller PMS-symtom under hormonfria perioder. Välj i så fall ett monofasiskt preparat. Vid genombrottsblödning görs ett uppehåll på fyra dagar, därefter påbörjas användning igen, oavsett om blödningen upphört. Kvinnan kan också välja att göra uppehåll på fyra dagar när hon önskar blöda, för att minska risken för oförutsägbar blödning.
- Informera om ”glömskemarginal”
 1. Om tablettuppehållet blivit mer än 36 timmar behövs kompletterande skydd i en vecka. Störst risk för graviditet om den hormonfria perioden överstiger 7 dagar.
 2. Om den hormonfria perioden vid plåster- eller ring användning blivit längre än 7 dagar rekommenderas kompletterande skydd i en vecka.
- **Informera om akut preventivmetod** i händelse av oskyddade samlag i samband med tablettglömska eller då den hormonfria perioden blivit längre än 7 dagar, [Akuta preventivmetoder barnmorskemottagningar](#)
- P-plåster eller p-ring bör av miljöskäl inte spolras ned i avloppet. För instruktioner se bipacksedel.
- Informera om risken för interaktioner med andra läkemedel samt vissa naturläkemedel till exempel johannesört, se [Janusinfo.se - Janusinfo.se](#)

Vid misstanke om bieffekter

Misstanke om trombos, se ovan!

Blodtrycksförhöjning: Om blodtrycket överstiger 140/90 konsulteras läkare. Om blodtrycket överstiger 160 systoliskt respektive 110

diastoliskt, hänvisning akut till läkare vid vårdcentral eller akutmottagning. Gynekolog konsulteras, vid behov, avseende preventivmedelsbyte.

Huvudvärk som patienten inte känner igen: om blodtrycket är normalt och inga neurologiska symtom finns kan preparatbyte ske. Om fortsatt huvudvärk, allmänläkarbedömning. Se ovan om svår, plötslig huvudvärk.

Generell klåda: Ta leverprover. Vid avvikelse, bedömning av gynekolog. Vid fortsatt klåda trots normala leverprover remittera patienten till vårdcentral.

Obs! Det finns sällan indikation för barnmorska att sätta ut kombinerat medel akut före läkarbedömning vid misstänkt bieffekt!

Vid blödningstrassel

- Om bortfallsblödningen uteblivit i två cykler rekommenderas graviditetstest. Det är ofarligt, och för många önskvärt, att inte blöda. Men om kvinnan hellre vill ha bortfallsblödningar kan man byta till ett mer östrogenprofilerat preparat.
- Vid nytillkomna blödningar: Uteslut graviditet, ta klamydiaprov, uteslut oregelbundet tablettintag. Hänvisa till eller konsultera gynekolog vid kvarstående blödningstrassel efter 3–4 månader. Om gynekolog inte misstänker sjukdom och blödningstrassel kvarstår kan man försöka byta till mer gestagenprofilerat preparat.

Kvinnor över 40

Risken för både arteriell trombos och VTE ökar med stigande ålder. Eventuell förstagångsförskrivning av kombinerad hormonell metod till kvinna över 40 år ska göras i samråd med gynekolog. Barnmorska kan fortsätta förskrivning till frisk, icke-rökande kvinna mellan 40 och 45 år, som saknar riskfaktorer och som använt metoden tidigare. Vid önskemål om fortsatt förskrivning efter 45 år konsulteras gynekolog. Som alltid, noggrann upprepning av anamnesen inför varje förskrivning.

Patientinformation

[Långcykelbehandling med Kombinerade P-piller Patientinformation](#)
[Barnmorskemottagningar](#)

Ansvar

Mödrahälsovårdsöverläkare ansvarar för innehållet i riktlinjen.
Områdeschefer och enhetschefer ansvarar för att riktlinjen implementeras och efterlevs.

Relaterad information

- [Antikonception behandlingsrekommendation \(lakemedelsverket.se\)](#)
- [Antikonception bakgrundsdocumentation \(lakemedelsverket.se\)](#)
- [Terapigrupp Gynekologi - Vårdgivarwebben Västra Götalandsregionen](#)
- [P-piller och tromboembolism, Terapigrupp Gynekologi, utvidgade terapiråd](#)

Arbetsgrupp

Innehållsansvarig

Karin Jerhamre Sundh, mödrahälsovårdsöverläkare, Centralt mödrahälsovårdsteam (CMHV), Regionhälsan.

Innehållsgranskare

Anna Hagman, mödrahälsovårdsöverläkare, CMHV, Regionhälsan

Anna Trollstad, mödrahälsovårdsöverläkare, CMHV, Regionhälsan.

Anna-Karin Broman, mödrahälsovårdsöverläkare, CMHV, Regionhälsan.

Antje Johannsmeyer, mödrahälsovårdsöverläkare, CMHV, Regionhälsan.

Godkännare

Maria Gjertsen, regionområdeschef, barnmorskemottagningar och gynekologi, Regionhälsan.

Information om handlingen

Handlingstyp: Riktlinje verkställighet

Gäller för: Barnmorskemottagning och gynekologi

Innehållsansvar: Karin Jerhamre Sund, (karje1), Överläkare

Granskad av: Anna-Karin Broman, (annbr25), Överläkare, Anna Trollstad, (anntr1), Överläkare, Antje Johannsmeyer, (antjo1), Överläkare, Anna Hagman, (annha67), Överläkare

Godkänd av: Maria Gjertsen, (marem2), Regionområdeschef

Dokument-ID: RHS9927-391389789-68

Version: 3.0

Giltig från: 2024-06-13

Giltig till: 2026-06-13